- 94 -

İNŞİRÂH SÛRESİ

Mushaf'taki sıralamaya göre kitabımızın 94., Nüzûl sıralamasına göre 12., Mufassal sûreler kısmının on ikinci grubunun altıncı sûresi olan İnşirâh sûresi, Mekke'de nâzil olmuştur. Âyetlerinin sayısı 8'dir.

"Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla"

Hamd yalnız ve yalnız âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. Salât ve selâm Allah'ın Rasûlü'ne, O'nun pâk aile halkına ve ashabına olsun. Rabbimiz bizden kabul buyur. Çünkü sen her şeyi işitensin, her şeyi bilensin.

"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla"

1. "Ey Muhammed! Senin gönlünü açmadık mı? 2-3. Belini büken yükünü üzerinden almadık mı? 4. Senin şanını yükseltmedik mi? 5-6. Elbette güçlükle beraber şüphesiz bir kolaylık vardır. Gerçekten, güçlükle beraber bir kolaylık vardır. 7-8. Öyleyse; bir işi bitirince diğerine giriş; ve ümit edeceğini yalnızca Rabbinden iste."

Mekke’de, Mekke döneminin ilk günlerinde fetret döneminden sonra yâni Duhâ sûresinin hemen akabinde nâzil olmuş “Elem Neş-rah leke”, Şerh, ya da İnşirâh sûresi diye bilinen, tüm toplumunun kendisine düşman kesildiği, dâvetine karşı muhalefet fırtınalarının yükseldiği bir dönemde Rasûlullah efendimizi teselli etmek üzere inmiş bir sûreyle karşı karşıyayız. Kendisine Rabbi tarafından lütfedilen nîmetler gündeme getirilerek tüm çevresinin kendisine düşman kesildiği bir dönemde Allah’ın elçisi sabra ve metanete dâvet edilmektedir. Sûrede gündeme getirilen bu nîmetler, “şerh’üs sadır” nîmeti, belini büken yüklerinin kaldırılması, sorumluluklarının hafifletilmesi ve de dinde temel kabul edilerek isminin yüceltilmesi gibi yeryüzünde hiç kimseye verilmemiş nîmetler.

Sûrede özetle şunlar denmektedir: Ey Peygamberim! Ve ey peygamber yolunun yolcuları! Kuşluk vaktini, gençlik dönemini iyi de-ğerlendirin! Geceyi gündüzü Allah’ın istediği biçimde iyi değerlendirir-seniz, hayatınızı Allah’ın istediği biçimde yaşarsanız bilesiniz ki ba-şınıza gelenler sizin için hep hayırlı olacaktır. Allah size verecek ve verdikleri sizin için hayır olacaktır, hayırlı olacaktır.

Düşünsenize, bedeninizi, aklınızı, bilginizi, malınızı, mülkünü-zü, evinizi, barkınızı, atınızı, arabanızı, sahip olduğunuz her şeyinizi Allah verdi ya. Öyleyse bütün bunlara sahip olduk diye bunlardan mahrum olanlara hor bakmayın. Onları hakir görmeyin. Yetimi hor görmeyin. Bütün bu nîmetleri size lütfeden Rabbinizin kitabıyla diya-loglarınızı asla kesmeyin. Allah’ın kitabını kendinizden, kendinizi de Kitaptan uzak tutarak bir hayat yaşamayın buyurulmaktadır.

İnşallah sûrenin âyetleri üzerinde hızlı ve genel bir gezinti ya-palım. "Duha" suresi, vahyin birkaç gün kesilmesi ve Rasulullah’ın gönlüne bir sıkıntının çökmesi üzerine inmiş gönlüne ferahlık gelmişti. İnşirah suresi bu ferahlığı pekiştirerek şanını yüceltmekte ve ona ver-diği nimetleri sıralamaktadır. Sûrenin meali şöyledir: "Biz senin gök-sünü açmadık mı? Atmadık mı üzerinden yükü? Ki (o ağırlığından) sırtını çatırdatmıştı! Senin şanını yükseltmedik mi? Muhakkak ki her güçlükle beraber bir kolaylık vardır. Evet her güçlükle beraber bir ko-laylık vardır. O halde (işlerinden) boş olduğun zaman uğraş (ibadetle meşgul ol) ve Rabbine rağbet et (O'nun rızasını, O'nun sevgisini ka-zanmağa çalış)"

Bu sûrede anlatıları şerh-i sadr yani Hz. Peygamberin göğsü-nün yarılması olayından maksadın ne olduğu tartışılmışsa da genel-likle İsrâ hadisesindeki şerh-i sadr olduğu kabul edilmiştir. Hz. Pey-gamber bir defa, on

yaslarında, bir defa da Mirac öncesinde "göğsün genişletilmesi ameliyesi" ne tabi tutulmuştur. Sûre, insanın manevî bakımdan yetişmesinde, kemâle ermesinde büyük önemi olan "İnsan sadrı"na dikkati çekmektedir.

Sûreye ad olan "göğsün genişlemesi (şerh-i sadr)" olayının il-kini Allah Resûlü şöyle açıklar: Ebû Hureyre (r.a), Hz. Peygamber'e, ilk peygamberlik belirtisinin ne olduğunu sorar. Hz. Peygamber (s.a.s) şöyle cevap verir: "On yaşlarında iken sahrâya (çöl) çıkmıştım. Başı-mın üstünde bazı sesler işittim. Bir adam diğerine, "İşte bu o değil mi" diye soruyor, diğeri "evet" diyordu. Bunlar daha önce gördüğüm hiçbir kimseye benzemiyordu. Yürüyerek yanıma geldiler. Birisi kollarımdan tuttu. Hiçbir şey hissetmiyordum. Birisi "yan yatır" dedi. Zorlamadan ve çekmeden beni yatırdılar. Birisi, "göğsünü yar" dedi. Göğsüme çık-tı, kan ve acı olmaksızın, göreceğim şekilde göğsümü yardı. "Kin ve hasedi çıkar" dedi. Kan pıhtısı benzeri şeyleri çıkarıp attı. "Şefkat, merhamet ve rahmet doldur" dedi. Çıkardığı şey gümüşe benziyordu. Sonra sağ ayağımın baş parmağını hareket ettirdi ve şöyle dedi: Hay-di git ve selâmet bul". Oradan, küçüklere karşı şefkatli büyüklere karşı merhametli olarak döndüm"
(Ahmed b. Hanbel, Müsned, V,139)

Taşınması Hz. Peygamber'e ağırlık veren yükün sırtından atıl-ması "geçmiş ve gelecek günahlarının bağışlanmış olması"dır. Kur'-an-ı Kerîm'de şöyle buyurulur: "Allah, bu fethi sana, geçmiş ve gele-cek günahlarını bağışlamak, üzerine olan nimetini tamamlamak, seni dosdoğru bir yola iletmek ve seni sanlı bir zaferle muzaffer kılmak için ihsan etti"
(Fetih,2-3)

Hz. Peygamber'in şanının yüceltilmesi; kelime-i şehadet, e-zan, namazdaki tehiyyât, Allahümme salli ve Allahümme bârik duaları gibi doğrudan O'nunla ilgili dua ve niyazlarda açıkça görülür. Ancak, onun ins ve cinnin peygamberi oluşu, âlemlere rahmet olarak gönde-rilmesi, evrensel ve son tevhîd dinini temsil etmesi en büyük şereftir.
Her zorluktan sonra kolaylığın iki defa tekrar edilerek bildirilmesi, mü-minleri zorlukları göğüslemeye teşvik etmektedir. Her gecenin gündü-zü, karanlığın aydınlığı olduğu gibi, zulmün arkasından da adâletin, küfrün ardından İslâm hâkimiyetinin gelmesi umulur. Ancak bu kolay-lıklara ulaşmak için yüce Allah'a yönelme ve kulluk gereklidir.

Bu kısa mukaddimeden sonra sûrenin âyetlerini inşallah tek tek tanımaya çalışalım.

1. "Ey Muhammed! Senin göğsünü açmadık mı?"

Senin göğsünü, günlünü açmadık mı? Sana bir inşirâh, bir iç genişliği, bir gönül ferahlığı vermedik mi? Senin kederini giderip sıkıntılarını dağıtmadık mı?

Senin kalbine genişlik ve ferahlık vererek sana rahat bir nefes alma imkânı vermedik mi?

Yani senin göğsünü İslâm için, Allah'a iman, hakkın marifeti için açmadık mı? Kalbini yumuşatıp onu bir hikmet kabı ve yeri kılmadık mı? Ve seni günahların olma ihtimalinden koruduk, peygamberlikten önce ve sana vahy gelene kadar seni muhafaza ettik ve sen bütün pisliklerden tertemiz idin.

Güvenilir kaynakların rivâyetine göre şerhu's sadr veya şak-ku's sadr Rasûlullah Efendimizin hayatında başına iki defa gelmiş bir hadisedir.

Birisi Rasûlullah Efendimizin kendi beyanlarından da anlaşıldığı gibi çocukluk döneminde süt annesinin yanındayken melekler tarafından gerçekleştirilen bir ameliyat sonunda göğsü yarılmış, içi imanla, metanetle, cesaret ve sabırla doldurulmuştur.

İkincisi de yine mahiyetini, gerçek yönünü bilemediğimiz ancak efendimizin kendi beyanlarından anladığımız kadarıyla Mirac öncesi bir sadır açılması hadisesi vardır. Allahu âlem bu iki ameliyeyle, Nübüvvet gibi gerçekten çok büyük ve zor bir görevi Allah'ın istediği biçimde icra edebilmek, Nübüvvet düşmanları karşısında dimdik ayakta durabilmek, tüm düşmanlıklara, tüm reddedişlere ve yalanlamalara karşı tek başına durabilmek için Rasûlullah Efendimize harikulade bir cesaret ve sabır verilmek, güçlü kılınmak istenmektedir.

Peygamber, Peygamber olarak aslında daha doğuştan vahye dayanabilecek bir dayanıklılık içinde yaratılmıştır. O daha doğuştan Allah'ın emirlerini, Allah'ın vahyini telâkki ve icraya tahammülü olan bir insan olarak yaratılmıştır. Çünkü Allah'tan vahiy telâkki, vahyi icra öyle alelâde bir insanın dayanabileceği, yapabileceği bir şey değildir. Zira biz biliyoruz ki Rasûlullah Efendimize vahiy gelirken bazen bir devenin üzerinde oluyordu da vahyin ağırlığından, azametinden devenin ayakları kumlara gömülüyor, Allah'ın Resûlü kış gününde buram buram ter döküyor, kendinden geçer gibi oluyordu. Kolay değildi bu iş. Dağların bile dayanamayacağı, azametinden dağların bile parça parça olacağı vahye dayanmak kolay bir şey değildir.

Allah'ın meşhûd âyetleri karşısında semavat ve arz bile dayanamamaktadır. Bakara sûresinde bu âyetler karşısında etkilenmeyen, kaskatı kesilen kâfirin kalbine mukabil taşların bile etkilendikleri anlatılır. Allah'ın hava, su, güneş, oksijen gibi meşhûd, yani görsel âyetleri karşısında taşların bile etkilenerek parça parça oldukları, kimilerinin Allah'ın su âyetine dur diyemeyerek içlerinden su fışkırttıkları, sinelerinde suya yol verdikleri, su âyetinin kalplerine kadar nüfuz ettiği, kimilerinin de parçalanarak tuz buz

oldukları anlatılır. Allah'ın vahyini telakki nasıl zor bir işse o vahyi icra edip uygulamak daha zordur.

İşte yeryüzünde kendisine vahiy gönderilecek, gönderilen vah-yi bizzat kendi şahsında, kendi hayatında uygulayarak, Allah'ın istediği hayatı, Allah'ın istediği kulluğu örnekleyerek, çevresine gösterecek, ey kullarım sizden aynen bunun gibi bir kulluk istiyorum diye Allah'ın kendisini tüm öteki kullarına göstereceği bir örnek, bir üsve, bir Pey-gamber olarak elbette onun hem bu vahye dayanacak, hem de onu icra edecek bir dayanıklılık içinde olmalıydı. Zira peygamber örnekti. Peygamber her şeye göğüs geren, her şeye tahammül edendi. Büyük bir dâvâyı omuzlayan kişi olarak elbette yeme-içme, açlığa-susuzlu-ğa, dertlere, ıstıraplara dayanma konusunda, alaylara yalanlamalara sabredip göğüs germe konusunda Rasûlullah Efendimiz elbette farklı yaratılmalıydı ve farklı yaratılmıştır da. Zira Rabbimiz ona özel bir görev yüklemiştir. Bu ayrı bir görevdir.

Meselâ Cenâb-ı Hakk kadına doğurma gibi özel bir görev yüklemiş ve bu özel görevini icra edebilmesi için de ona özel bir takım yetenekler vermiştir değil mi? Kadının vücudu, yapısı, kanı, kasları, damarları bu işe müsait hale getirilmiştir. Hattâ damarlarından süzülüp gelen çocuğun beslenebileceği süt, doğar doğmaz yavrusuna karşı işlemeye başlayan ana şefkatiyle kadın daha yaratılıştan bu işe yatkın olarak dizayn edilmiştir. Erkekte yoktur bu özellikler. Çünkü er-keğin böyle doğurma gibi bir görevi yoktur. Erkek daha çok çalışmaya, kazanmaya, savaşmaya, hüküm vermeye, hükmü icra etmeye müsait yaratılmıştır. Eğer erkek te kadın kadar merhametli, şefkatli, ince olsaydı o zaman yeryüzünde denge bozulur, hüküm verilemez ve verilen hüküm uygulanamazdı.

Veya eğer kadın da erkek gibi olsaydı o da hiçbir zaman çocuk doğuramaz ve onu büyütüp yetiştiremezdi. Ama bu erkek gaddardır, zalimdir, kadın da merhametlidir, demek değildir. Onlar rollerine müsait olarak öyle yaratılmış, berikiler de kendilerinden beklenilene göre böyle yaratılmıştır. Nasıl ki Rabbimiz kendisine çocuk doğurma ve yetiştirme gibi özel bir görev yüklediği kadını yaratırken ona bu iş için özel bir kısım yetenekler vermişse, onu bir kısım özelliklerle donatmışsa, işte aynen bunun gibi Peygamberini de doğuştan bu ri-sâlet yüküne katlanabileceği, buna dayanabileceği bir gönül genişliği, bir kalp İnşirâhı, bir dayanıklılık, göğsünde bir açıklık, bir iç ferahlığı vermiştir diyoruz. Yani daha yaratılırken Rasûlullah Efendimizin ya-ratılış icabı göğsü genişletilmiştir.

Birinci anlayışa göre bu iş yaratılırken olmuştur. Yaratılıştan Rasûlullah Efendimiz risâlet vazifesini icraya dayanıklı olarak yaratılmıştır.

Bir ikinci görüşe göre bu gönül açıklığı, bu kalp genişliği ve İnşirâhı sonradan olmuştur. Yani yaratılış sonrası gerçekleştirilmiştir. Eğer bu anlayış doğruysa, eğer ondaki bu iç genişliği, bu kalp inşirâhı, bu gönül ferahlılığı yaratılış sonrası hayatında gerçekleştirilmişse o zaman hatırımıza şu soru geliyor: Peki acaba bu açıklık öncesi ne durumdaydı Allah'ın Resûlü? Yani bu açıklıktan önce kapalılık döneminde ne vardı Rasûlullah'ta da Allah onu açmıştı? Nasıl bir kapalılık durumundaydı Allah'ın Resûlü ki Allah biz onu açmadık mı? diyor. Önceki durumu neydi, nasıldı Rasûlullah'ın ki biz onu değiştirmedik mi? diyor Rabbimiz.

İnşirâh-ı sadr'dan veya şakku's sadr'dan önce Rasûlullah'ın hayatında bakın şunları görüyoruz. Şu kapalılık durumlarına şahit oluyoruz:

1. Rabbimizin kendisine vahyini ulaştırdığı ilk günlerinde Allah'ın Resûlü tedirgindi. Zira ilk günlerde Allah'ın Resûlü Alâk sûresin-de de ifade ettiğimiz gibi neye uğradığını, başına gelenlerin ne mânâya geldiğini bilmiyordu. Çünkü Allah'ın Resûlü bu ilk dönem Allah'ı da, meleği de, vahyi de, risâleti de, peygamberliği de bilmiyordu. Bütün bunlara yabancıydı. Onun içindir ki Hira'da melek kendisine ilk seslendiğinde beyninden vurulmuşa dönmüştü. Bunun ne anlama geldiğini, kendisine seslenen bu varlığın kim olduğunu bilemediği için çok korkuyordu.

"Acaba bu bir melek midir? Yoksa bir şeytan mıdır? Acaba doğru mu gördüm? Yanlış mı gördüm?" Soruları beynini zorluyor, ak-lını karıştırıyor, kalbini daraltıyor, göğsünü sıkıyor ve bir cevap ta bu-lamıyordu. Bu kapalılıklar arasında, bu belirginsizlikler içinde büyük sıkıntılar içine düşmüştü Allah'ın Resûlü. İçinde bir darlık, ruhunda bir sıkıntı, kalbinde bir daralma ve bunalma vardı da Rabbimiz ona bu işin aslını anlatıverdi. Kendisinin Allah'ın elçisi olduğunu, vahye odak nokta seçildiğini, yeryüzünde pek az insana nasip olan peygamberlik şerefine yüceltildiğini, kendisine gelen varlığın bir melek olduğunu, kendisine Rabbinden vahiy getirdiğini, artık bundan sonra Rabbinden gelen vahye inanması ve hayatını bu vahiyle düzenlemesi gerektiğini, Allah'ın istediği biçimde bir kulluk yaşaması gerektiğini, Allah'tan kendisine gelen bu hayat programını kendisi algılayıp uyguladığı gibi çevresindeki Allah kullarına da duyurması gerektiğini anlatıverdi de, Ra-sûlullah Efendimizin kalbini serinletiverdi, içini genişletiverdi, kalbine bir huzur, bir sükun koyuverdi Rabbimiz. İşte yaratılış sonrası şerhu's sadr'ı böyle anlıyoruz.

2. Sonra bu derdi bitmişti Rasûlullah'ın. Bu belirginsizlik sona ermişti ama bu defa da içini başka bir dert, başka bir karamsarlık sar-mıştı. O da şuydu: Evet doğru, O bir melektir ve ben Rabbimin elçisiyim. Daha önce İbrâhim'i, Mûsâ'yı, Îsâ'yı elçi seçerek onlara hayat programı gönderen Rabbim şimdi de bana vahiy gönderiyordu. Bu tamamdı ama acaba bu büyük dâvânın üstesinden

gelebilecek miyim? Acaba bu dâvâyı insanlara ulaştırabilecek miyim? Acaba bunun altından kalkabilecek miyim? İşte bu defa da bunun derdiyle yanmaya başlamıştı Allah'ın Resûlü. İçi daralıyor, kalbi sıkışıyor, gönlüne kasvetli bulutlar çöküyordu.

Allah'tan, Allah'ın yasalarından, dinden, imandan mahrum olarak çevresinde hızla cehenneme doğru, ateşe doğru giden insanları görüyor, yanmaya doğru gidenleri gördükçe bunun derdiyle içi yanıyor, kalbi kan ağlıyordu. Bunlara nasıl ulaşabilecekti? Bunları nasıl kurtarabilecekti? Sevdikleri vardı. Vefasını gördüğü kimseler vardı. Bunlara din duyurma, vahiy ulaştırma derdi onu yemek, içmek, yatmak, uyumak, kendini düşünmek gibi şeylerden uzak tutuyordu. Âdeta kendi kendisini helâk edecek duruma geliyordu da Rabbimiz buyurdu ki:

"Ey Muhammed! Bu inanmayanların ardından üzülerek nerdeyse kendini mahvedeceksin!"
(Kehf 6)

Peygamberim! Neredeyse bu iman etmeyenlerin arkasından iman etmiyorlar, yola gelmiyorlar, istenilene yaklaşmıyorlar diye kendini parçalayacaksın. Bunlar Rablerini tanımıyorlar, Rablerinin hayat programını bilmiyorlar, yaşadıkları vahiy dışı bir hayatla, Rable-rinden başkalarına kulluk ederek Rablerine karşı iftiralarda bulunuyorlar, Rablerini gereği gibi tanımıyorlar diye neredeyse kendi kendini helâk edeceksin. Kendini mahvediyorsun. Ne gerek var buna peygamberim? Kendi kendini parçala diye kim dedi sana? Böyle bir sorumluluğun olduğunu nerden çıkardın sen? Hangi âyet dedi sana bunu? Yani bu adamların yola gelmeyişlerinden senin sorumlu olduğunu ve bunu becerinceye kadar kendi kendini yiyip bitirmen gerektiğini kim dedi sana?

Yok yok, vazgeç bundan. Senin böyle bir sorumluluğun yok. Ben sana böyle bir yük yüklemedim. Bırakıver hainleri iman etmiyor-larsa, canları cehenneme. Onlar senin Rabbini tanıdığın gibi tanıyıp O'na teslim olmuyorlarsa, yerdekilere Rabbinin sıfatlarını vererek on-lara kulluk etmeye çalışıyorlarsa, onların kanunlarını Rabbinin kanun-larına tercih etme budalalığında bulunuyorlarsa sen üzülme, canları cehenneme onların. Kendini harap etmene, kendi kendini yiyip bitirmene değmez onlar için. Sen tebliğ edersin, anlatırsın duyurursun, eğer iman ederlerse, Allah'ın istediği biçimde bir hayat yaşarlarsa hem dünyada hem de âhirette kurtulacaklar. Yok eğer ayak diretirler, iman etmezler ve burunlarının doğrusuna giderlerse cehenneme kadar yolları var onların. Hem dünyada rezil rüsva olacaklar hem de âhi-rette cehennemin berzahına yuvarlanacaklar onlar.

İnsanların iman etmeyişleri, Allah'a ve Allah'ın âyetlerine karşı vurdumduymaz davranarak, Allah'a ve Allah'ın elçisine karşı Müstek-birce bir tavır takınarak süratle ateşe doğru gidişleri karşısında kahrolan, mahvolan ve yerinde duramaz hale gelen Allah'ın Resûlü'ne en büyük teselli kaynağı oluyordu bu âyetler. Böylece içindeki daralmaları gideriyor, kalbindeki sıkıntılarını dağıtıyor, inşirâh-ı sadrı gerçekleştiriyor, rahat bir nefes almasını sağlıyordu Rasûlullah'ın.

Değilse bu şartlar altında nasıl rahat etsindi Allah'ın elçisi? Ya-nı başında hızla cehenneme gidenleri görüyordu. En yakınları, akrabaları Allah'ı ve onun azabını tanımadan gafilce bir hayat yaşıyordu. Top yekûn çevresi ateşe doğru gidiyordu. Kadınlar, erkekler, çocuklar, babalar, analar bilmeden ateşe doğru koşuyorlardı.

Acı acı bunu seyreden Allah'ın Resûlü mahvoluyor, perişan oluyor ve zaman zaman dengesini kaybediyordu. Göz göre göre bu insanların farkında olmadıkları cehenneme gidişlerine vicdanı razı olmuyor, yüreği dayanmıyordu. Üzüntüsünden, çaresizliğinden kendini yiyip bitiriyordu âdeta. Nasıl oluyor da bu insanlar anlamıyorlar? Nasıl oluyor da bu insanlar ateşe can atıyorlar? diye dengesini kaybe-decek noktaya geliyordu da Rabbimiz onu bu âyetleriyle teselli ediyor, içini rahatlatıyordu. Sen görevini yap peygamberim! Senin görevin bu insanları hidâyete ulaştırmak değil. Sen sana düşen tebliğ görevini yap, gerisini bize bırak diyordu. İşte inşirâh-ı sadrı bir de böyle anlıyo-ruz.

Öyleyse bu âyet çerçevesinde bizler de çevremizde Allah'ı tanımadıkları, Allah'ın elçisiyle ve Allah'ın kendilerine gönderdiği kitabıyla diyalog kurmadıkları, Allah'ın kendileri için belirlediği hayat tarzını bilmedikleri için cehenneme doğru koşan insanları gördükçe üzülmeli, yerimizde duramaz hale gelmeli ve tıpkı Efendimiz gibi onların kurtuluşu için çırpınmalı ve onların cennete gidişlerini kendimize dert ve iş edinmeliyiz. Yeryüzünde en büyük derdimiz, en büyük problemimiz, kafa yoracağımız en birinci işimiz bu olmalıdır. Gerekirse aç kalmayı, gerekirse meteliksiz olmayı bile göze alarak Allah'ın kullarının kurtuluşunu en büyük dert edineceğiz. Üzüleceğiz, çalışacağız, çırpınacağız ama âyetin uyarısıyla hareket edeceğiz.

Şu gerçeği hiç bir zaman unutmayacağız ki Rabbimizin Peygamberine anlattığı konu, Rabbimizin yeryüzünde değişmeyen bir ya-sasıdır. Bu yasa gereği yeryüzünde kâfirler de olabilecektir. Rızası ol-mamakla beraber yeryüzünde kâfirin olabileceğini bildirmektedir Rab-bimiz. Rabbimizin muradı gereği yeryüzünde biz ne yaparsak yapalım, biz ne kadar çırpınırsak çırpınalım cehenneme gidenler de olabilecektir.

Yeryüzünde hiç kâfir insan kalmasa, yeryüzünün tamamı Müslüman olsa ve bu Müslümanların arasında bir tek kâfir kalsa, bütün dünya Müslümanları toplansa da bu bir tek kâfiri Müslüman yapma imkânımız yoktur. Yeryüzünde bir tek kâfiri bile Müslüman yapamayacağımızı, onu hidâyete ulaştıramayacağımızı bilerek, buna inanarak, hidâyetin Allah'a ait olduğunu anlayarak kendimizi dengede tutmaya çalışacağız.

3. Allah Resûlünün nübüvvet öncesi kalbi, kafası karmakarışıktı. Rasûlullah Efendimizin yaşadığı Mekke toplumunun ve dünyanın durumu belliydi. Çevresinde gördüğü Yahudi'nin, Hristiyanın, Me-cûsînin, müşriklerin dinlerinin, yollarının yanlışlığını, bozukluğunu biliyordu, görüyordu. Arapların Hanifliklerinden de memnun değildi. İbrâhim'in yolunda olduklarını iddia eden bu insanların putların gölgesinde bozuk düzen bir hayat yaşadıklarını görüyordu. Onlar da bunlar da bozuktu, yanlıştaydı. Bunu biliyordu ama işin doğrusunun ne olduğunu bilmiyordu, bilemiyordu. Duhâ sûresinde şöyle buyrulur:

"Peygamberim! Seni bilgisiz, yolsuz yordamsız bulup da doğru yola eriştirmedik mi?"

(Duhâ 7)

Peygamberim, sen usul nedir, yol yordam nedir bilmiyordun da Biz sana usul, yol yordam öğretmedik mi? Sen Allah'ı, dini, İslâm'ı, Kur'an'ı, Sünneti bilmezdin de bütün bunları sana biz öğretmedik mi? Sen daha önce namaz, abdest, oruç, hac nedir bilmiyordun da bunları sana Biz öğretmedik mi? Sen önceden Bakara'yı, Âl-i İmrân'ı, Nisâ'yı, İnşirâh'ı bilmiyordun da bütün bunları sana Biz öğretmedik mi? Öy-leyse bu âyetle birlikte söylersek Allah'ın Resûlü bunun yolunu bil-miyordu.

Meselâ şu anda siz bir problemle karşı karşıya bulunsanız ve bu problemin çözüm yolunu da bilmeseniz, kalbiniz ve kafanız karmakarışık olur, içiniz daralır. Ama bu problemin çözüm yolunu öğrendiğiniz anda içiniz rahatlayıverir. Öyleyse şerhu's sadr her tür zihin karışıklığından, her çeşit tereddütten kurtulup hakkı, hakikati, doğruyu bulmaktır. Tüm problemlerin çözümü konusunda yalnız İslâm'ın, yalnız Kur'an'ın, yalnız şeriatın doğru olduğuna, hak olduğuna inanmaktır.

İşte böyle daraldığı bir dönemde bir kurtuluş reçetesi lâzımdı, herkes için bir yol lâzımdı. Ama bunun ne olacağını, nasıl olacağını bilmiyordu Allah'ın Resûlü. Bir problemle karşı karşıyaydı ama çözüm yolunu da bilmiyordu. İşte bu sebeple içinde bir sıkıntı, kalbinde bir darlık vardı da sonunda Allah ona bir din, bir şeriat gönderdi, bir yol, yordam, bir usul tarif buyurunca, bir çözüm yolu gösterince içi, kalbi rahatlayıverdi. Artık ne yapması gerektiğini, nereden başlaması gerektiğini anlayınca kalbine bir genişlik, ruhuna bir inşirâh geliverdi.

4. Şerhu’s sadr, En’âm’daki bir âyetin işaretiyle kalbin İslâm’a açılması, gönlün İslâm’a meylettirilmesi, İslâm’ın sevdirilmesi mânâsına gelir. Bakın En’âm’da Rabbimiz bu hususu şöyle anlatır:

“Allah kimi doğru yola koymak isterse onun kalbini İslâmiyet'e açar, kimi de saptırmak isterse, göğe yükseliyormuş gibi, kalbini dar ve sıkıntılı kılar. Allah böylece, inanmayanları küfür bataklığında bırakır.”
(En’âm 125)

İşte bu âyet-i kerîmeden anlıyoruz ki Allah kimi hidâyet etmek isterse, kimi hidâyete erdirmek ve hidâyette devamlı kılmak isterse onun göğsünü, onun kalbini İslâm’a genişletir. Onun sadrını İslâm’a açıverir. Dikkat ederseniz bu âyet-i kerîmesinde Rabbimiz hidâyet ve dalâletin kanununu, iman ve küfrün yasasını anlatır. Elbette ki bunun ikisi de Allah’a aittir. Hidâyet de, dalâlet de, iman da, küfür de Rabbi-mize aittir. Ama kimin hidâyette, kimin de dalâlette kalıcı olduğu belli olmadığı için biz sürekli Rabbimizden hidâyet istemek zorundayız. Yani bugün hidâyette olsak bile yarın bu durumu koruyup koruyamayacağımız belli olmadığı için bunu Allah’tan sürekli istiyoruz.

Rabbimiz bizi yaratmış, bizim karşımıza iki yol çıkarmıştır. Bi-risi küfür yolu, ötekisi de iman yolu. Birisi hidâyet, ötekisi de dalâlet. İnsanların önünde bu yolların ikisi de açıktır. İradelerinde serbest bırakılan tüm insanlar iman ya da küfür, hak ya da bâtıl, hidâyet ya da dalâlet bu ikisinden birini seçebilme özelliğinde yaratılmışlardır.

İşte hür iradeleriyle onu isteyip talep edenler için bakın Rabbi-miz diyor ki: Biz onun göğsünü İslâm’a, hidâyete açarız. Öyleyse yeter ki biz iyi bir Müslüman olmak isteyelim. Yeter ki biz özgür irademizle hidâyeti tercih edelim. Yeter ki biz hidâyette olmak ve hidâyette kalmak isteyelim. Kesinlikle bilelim ki Allah bizim için onu yaratacak ve bizim göğsümüzü istediğimiz şeye açacaktır.

Bir sahâbî Allah’ın Resûlüne sorar: “Ey Allah’ın Resûlü, acaba göğsün İslâm’a açılmasının mânâsı ne demektir?” Hoş doktorlar da açarlar insanların kalplerini. Ne adına açarlar onlar? Elbette tedavi adına açarlar onlar. Tedavi adına, ameliyat adına, incelemek adına, ya da çevredeki talebelerine göstermek adına açarlar onlar. Sahâbenin bu sorusu karşısında Allah’ın Resûlü buyurur ki: “Kalbin İslâm’a açılması Allah’ın bir nûrudur ki Allah onu oraya koyar. Allah onu oraya koyduktan sonra kul onunla inşirâh bulur.” Sahâbe tekrar sorar: “Peki bunun işareti nedir ey Allah’ın Resûlü? Yani bizim kalbimizin Rabbi-miz tarafından İslâm’a açıldığını, oraya Rabbimiz tarafından bir nûr konulduğunu nereden anlayacağız?” Allah’ın Resûlü buyurur ki: “Bunun alâmeti odur ki kişi İslâm’a, imânâ, Kur’an’a, Sünnete, cennete ve itaate, ölüme, hazırlığa yönelir” diyor.

Evet demek ki kim kendisi için hidâyeti diler, hidâyeti tercih ederse Allah onun önüne öyle bir ufuk açar ki, o kadar rahat bir gönül huzuruna kavuşur ki, İslâm'ı çok rahat yaşar. Allah'a çok rahat kulluk yapar. Allah'ın emir ve yasaklarının tümünden razı olur. Emirlerini ye-rine getirmek ve yasaklarından sakınmak onun için çok kolay hale ge-lir.

Eğer şu anda bizim içimizde bir daralma varsa, Allah'ın emirlerini yerine getirme konusunda içimizde bir isteksizlik varsa, namaza karşı bir arzu, tesettüre karşı bir meyil yoksa o zaman Allah korusun biz istemiyoruz Allah da bizim için yaratmıyor diyeceğiz. Allah bizim kalplerimizi İslâm'a açmıyor, İslâm'ı, kulluğu yaşama konusunda içimize bir ferahlık, kalbimize bir genişlik koymuyor demektir, Allah korusun.

Eğer şu anda içimizde bir sıkıntımız var ve biz Müslümansak o zaman şu iki şıktan birisi geçerlidir: Ya okuduklarımız, öğrendiklerimiz İslâm, biz Müslüman değiliz, yahut da biz Müslümanız, ama okuduklarımız, öğrendiklerimiz, hedeflediklerimiz İslâm değil.

Meselâ işte şu anda yaptığımız gibi âyet ve hadis öğreniyoruz. Kur'an ve Sünnet okumaya, öğrenmeye çalışıyoruz. Tamam bu güzeldir, ama okudukça, öğrendikçe huzurumuzun artması, içimizin ge-nişlemesi, kalbimizin İnşirâh bulması gerekirken, eğer bunun tamamen tersine huzursuzluğumuz artıyorsa o zaman yeni öğrendiğimiz dinle önceki dinimiz, önceki anlayışımız, önceki hayat programımız çatışıyor ve biz huzursuz oluyoruz demektir.

Yani önceki dinimizi, önceki anlayışımızı, önceki hayatımızı terk edemediğimiz için bu yeni öğrendiğimiz din bizim için huzursuzluk kaynağı oluyor demektir. Ya okumayalım, ya öğrenmeyelim gerçek dini, yahut da eğer öğreniyorsak öncekileri terk edelim. Önceki dinimizden, önceki düşüncelerimizden, önceki anlayışlarımızdan, önceki hayatımızdan vazgeçmeyeceksek bu okumalarımızın hiçbir mânâsı olmadığı gibi, bu yeni öğrendiklerimiz bizim hayatımızda sürekli huzursuzluk kaynağı olmaya devam edecektir.

Öyleyse okuduklarımıza bir dikkat edelim. Eğer okuduklarımız İslâm dışı şeyler ama biz Müslümansak, bu da huzursuzluk kaynağı olacaktır. Meselâ Allah'ı hep Şedîd'ül İkâb olarak öğrenen kişi sürekli huzursuz olur. Neden? Çünkü aynı zamanda Ğafuru'r-rahimdir Allah.

Veya hedeflemelerimiz de eğer İslâmî değilse yine bu bizde huzursuzluk kaynağı olacaktır. Meselâ üç kişiyle devlet hedefleyen kişi sürekli huzursuz olacaktır. Çünkü İslâm'da tek hedef devlet değildir. İslâm'da hedef Müslüman

olmak ve Müslümanca bir hayat yaşamaktır. Bu Müslümanlığımızın içinde devletin ne kadar yeri varsa o kadar yer vereceğiz. Veya gücümüz neyse o kadar. Değilse devlete ulaşamamış pek çok Peygamber hedefine ulaşamamış sayılacaktır.

Son olarak bir de inşirâhı sadrı Şuarâ sûresindeki âyetle de söyleyelim:

“Mûsâ dedi ki: “Rabbim! Doğrusu beni yalanlamalarından korkuyorum; göğsüm daralıyor, dilim açılmıyor. Onun için Harun’a da elçilik ver.”

(Şuarâ 11,12)

Tâ-Hâ sûresindeki ifade de şöyleydi:

“Mûsâ: “Rabbim! Göğsümü genişlet, işimi kolaylaştır, dilimin düğümünü çöz ki sözümü iyi anlasınlar,” dedi.”

(Tâ-Hâ 2528)

Firavun ve toplumuna onları uyarmak ve risâletini ortaya koymak üzere görevlendirilen Hz. Mûsâ böyle diyordu. “Ya Rabbi göğsüm daralıyor, içim sıkılıyor, bana bir yardımcı vererek beni destekle.” İşte bu âyet-i kerîmeden anlıyoruz ki şerhu’s sadr Peygamberlik görevini rahat bir şekilde yapabilmek, peygamber düşmanlarının karşısında dimdik durabilmek, düşmanlarının saldırılarına karşı koyabilmek için Allah tarafından elçilerine verilen bir güç, bir destek, bir cesaretti ki Rabbimiz Peygamberine işte bu cesareti veriyordu. Kendisine Allah tarafından böyle bir destek verilen Allah’ın Resûlü artık hiçbir şeyden zerre kadar korkmaz, acele etmez, telaşlanmaz, zorluklar ve sıkıntılar karşısında yıkılmaz ve ümitsizliğe düşmez hale gelmiştir.

Bu öyle bir cesaretti ki insan tek başına tüm dünyaya meydan okur. İşte böylece Rabbimiz Peygamberinin tüm korkularını kaldırıyor, tüm sıkıntılarını gideriyordu. Rasûlullah Efendimizin böyle bir sıkıntısı yoktu artık. Allah’ın dinini, Allah’ın kitabını insanlara duyurma konusunda en ufak bir çekincemesi kalmamıştı.

Öyleyse bizler de eğer bu kitabı Allah istiyor diye anlatırsak, Allah istiyor diye insanlara ulaştırma kavgası içine girersek kesinlikle bilelim ki artık bizim de içimizde böyle bir sıkıntımız kalmayacaktır. Allah bize de destek verecek, bize de yardım edecek ve bizim de içi-mizde en ufak bir sıkıntı kalmayacak, kalbimizde bir inşirâh, içimizde bir ferahlık meydana gelecektir. Acaba ben bu insanlara İnşirâh sûresini anlatırsam, ben bu insanlara Allah’ın âyetlerini duyurursam bana ne derler? Beni nasıl karşılarlar? Acaba kabullenirler mi kabullenmezler mi? Acaba şöyle mi anlarlar? Böyle mi değerlendirirler? diye bu

konuda zerre kadar bir sıkıntımız, bir tereddüdümüz kalmayacaktır Allah'ın izniyle. Allah hep yanımızda ve yardımımızda olacaktır, bunu asla unutmayalım.

Peygamberin sana böyle bir özelik verdik. Sonra:

2-3. "Senin belini büken yükünü üzerinden almadık mı?"

Bir de senin sırtından yükünü almadık mı? Ki o yük senin belini çatır çatır çatırdatmış, sırtını gıcırdatmış, belini bükmüş, bel kemiklerini gevşetmiş, sırtını zayıflatmış, sırtını ezmişti.

Rabbimizin indirdiği bu yük konusunda bazı müfessirler demişler ki, efendim Allah'ın Resûlü nübüvvet öncesi bir kısım günahlar işlemişti, bazı hataları olmuştu da peygamberlik sonrası işte bunların hacâleti altında, üzüntüsü içinde bulunuyordu da Rabbimiz onları indirdiğini, bağışladığını anlatıyor demişler. Yani buradaki Rabbimizin indirdiği vizr kelimesini günah olarak anlamışlar. İşte nübüvvet öncesi işlediği bu günahlarından ötürü Allah'ın Resûlü çok üzülüyor, çok sıkılıyordu da Allah bunları affetti, onun omuzundan onları indirdi demişlerdir.

Bu çok yanlış bir anlayıştır. Zira Rasûlullah Efendimizin hayatı Peygamberliğinden önce de tertemizdi. Allah'ın Resûlü Kureyş'in gözlerinin önünde doğup büyümüştü. Çocukluğu, gençliği onların arasında geçmişti. Çocukluğundan beri onun hayatına muttali olan, tüm geçmişini bilen Kureyş ona bir tek günah bile isnat edememiştir. Eğer böyle bir fiyaskosunu bilselerdi bunu ayyuka çıkarırlardı. Seni şöyle şöyle yaparken görmedik mi ey Peygamber? Seni falan zaman şu şu günahları işlerken yakalamadık mı? Şimdi böyle bir geçmişin sahibi olarak bize neler söylüyorsun? derlerdi. Ama Rasûlullah Efendimizin can düşmanları olan Kureyş müşrikleri zerre kadar bu konuda ona bir şey isnat edememişlerdir. Rabbimiz da Yunus sûresinde Rasûlullah Efendimizin Nübüvvet öncesi hayatının temizliğine şehadet etmektedir:

"Ey Muhammed, de ki: "Allah dileseydi ben onu size okumazdım, size de bildirmemiş olurdu. Daha önce yıllarca aranızda bulundum, hiç düşünmüyor musunuz?"
(Yunus 16)

De ki ey peygamberim: "Eğer Allah dileseydi ben bunu size okumazdım. Allah dileseydi ben bunu size duyurmazdım. Allah dileseydi bu Kur'an'ı size bildirmez ve öğretmezdim. Size risâletten söz etmezdim. Muhakkak siz de

biliyorsunuz ki ben daha önce aranızda bir ömür boyu yaşadım. Çocukluğum, gençliğim aranızda geçti. Bundan önceki hayatımı biliyor ve tanıyorsunuz. Bundan önce size bu tür şeylerden bahsettiğim oldu mu? Daha önce din, iman, kitap, vahiy gibi şeylerden hiç söz ettim mi? Düşünmüyor musunuz?

Veya daha önce benden utanacağım bir davranışa şahit oldunuz mu? Akıllarınızı kullanmıyor musunuz? Gerçekten de Allah'ın Resûlünün risâlet öncesi kırk yılı onların arasında geçmişti. Bu dönem içinde senelerce Allah'ın Resûlü'nün Allah bana vahyediyor, bana vahiy geliyor dediği hiç görülmemiştir, duyulmamıştır. Ne göklerden, ne Allah'tan, ne gaybdan, ne cennetten, ne cehennemden, ne dirilişten, ne hesaptan, kitaptan, ne geçmişten, ne gelecekten bir gün bile olsun tek kelime söz söylememiştir. Çocukluğundan itibaren herkesin sevip saydığı çok iyi bir insandı, ama kendisine Rabbi tarafından vahiy gelene kadar toplumun yönünü belirleyecek, uçuruma doğru giden toplumunu kurtuluşa götürecek bir bilgisi olmadığı için de hiçbir şey diyemiyordu.

İşte Rabbimiz buyurur ki, kırk yıl sizin aranızda büyümüş, bun-dan önce bu konularda size tek kelime bile söylememiş, hayatında yüz kızartıcı, başını önüne eğdirecek bir tek fiyaskosu olmamış bir peygamberin bu geçmişi onun peygamberliğinin en büyük delilidir diyerek o insanları bu konuda düşünmeye çağırıyordu. Diyordu ki, ne gördünüz onda? Hangi günahına, hangi yüz kızartıcı durumuna muttali oldunuz?

İnsanlar onun böyle bir şeyine şahit olamadıkları gibi Allah'ın Resûlü tenhada da günah işleyecek bir yapıda değildi. Kaldı ki eğer tüm Kureyş'i atlatıp onların göremeyeceği bir tenhada günah işlemiş te onun sıkıntısı altında olmuş olsaydı, o zaman bu günahı asla Allah'tan gizli kalmayacağı için Rabbimiz onun önceki hayatının temizliğine şehadette bulunmazdı. Eğer Allah'ın Resûlü tüm insanları atlatarak gizlice günah işleyen birisi olsaydı elbette Allah onu savunup insanlığa örnek yapmazdı.

Öyleyse buradaki vizr günah değildir. Bu vizr ağır yük demektir. Bunu şöyle anlamaya çalışıyoruz:

1. Sûrenin önceki bölümünde de zikrettiğimiz gibi Allah'ın Resûlü kavmini, Mekke toplumunu koyu bir cehalet içinde gördükçe çok üzülüyordu. İnsanlar cansız putlara tapınıyor, şirk adam boyu yükselmiş, ahlâksızlık ve fuhuş toplumu boğacak hale gelmiş, kuvvetliler zayıfları eziyor, kız çocukları diri diri topraklara gömülüyor, toplum ya-ratıcılarından habersiz süratle cehenneme doğru yuvarlanıyordu. Bütün bu durumları gören Allah'ın Resûlü çok üzülüyordu. Bu korkunç fesadın önünü alabilecek bir çare, bir yol bilemiyor, bulamıyordu. İşte bu çaresizlik onun belini büküyor, sırtını çatırdatıyordu. İşte

Rabbimiz de ona bir kitap, bir şeriat indirerek yol gösterdi ve sırtındaki o yükü indiriverdi.

Veya meselâ önceleri Allah'ın Resûlü bu dinin hâkimiyetinin, bu dinin yayılmasının sorumluluğunu kendi omuzlarında hissediyor ve bunun derdiyle beli bükülüyordu da daha sonra gelen âyetlerle Rab-bimiz bu dinin hâkimiyetinin, bu dinin yayılmasının bizzat kendisine ait olduğunu, Peygamberinin böyle bir sorumluluğunun olmadığını anlatarak Rasûlullah Efendimizin omuzlarındaki yüklerini indiriyordu.

Veya yine daha önce de ifade ettiğimiz gibi Allah'ın Resûlü kendisine gelen âyetleri ezberlemeye çalışıyordu. Bunun sorumluluğunun kendisine ait olduğunu zannediyor ve bunu kendisine dert ediniyordu. Bunu sırtında bir yük ve sorumluluk biliyordu da, Rabbimiz gönderdiği daha önce okuduğum âyetleriyle: "Peygamberim! Sen yo-rulma! Sen bunu dert edinme! Gelen âyetleri, sûreleri ezberleyeceğim diye dilini hareket ettirip durma! Sen nötr ol! Sen Bizim elçimizin oku-yuşuna tabi ol! Şunu kesinlikle bilesin ki Biz sana okuyacağız ve sen öğrenmiş olacak ve asla unutmayacaksın! Biz onu, o Kur'an'ı senin beynine kazıyacak, kalbine nakşedeceğiz!" buyurarak onun bir yükünü daha indiriyordu.

Bir de Allah sevgilisine onun yükünü hafifletecek, onun derdini ve dâvâsını paylaşacak arkadaşlar, dostlar, sahâbeler verdi. İnananlar verdi Rabbimiz ona. O kadar ki, onun dâvâsı uğruna kendi çocuklarından, çoluklarından, mallarından, mülklerinden, doğup büyüdükleri öz vatanlarından bile vazgeçebilecek kadar sevgilinin yoluna baş koyabilecek sevgililer verdi. Bu kadar çok ve samimi havari hiçbir peygambere nasip olmamıştı. İşte Rabbimiz onun yükünü omuzlayacak, onun yükünü ve dâvâsını paylaşacak bu sahâbeleriyle omuzlarındaki ağırlığı indirip hafifletiverdi.

Meselâ Hz. Îsâ (as)'ın tüm havarilerinin adedi on bir kişiydi. Bunlardan biri de isyan edip Hz. Îsâ (as)'yı ele vermeye teşebbüs et-mişti. Şimdi onun yanında bir de Rasûlullah Efendimize verilenleri dü-şünün.

Daha önce hiç kimseye nasip olmayacak biçimde Rabbimiz Peygamberine yardımcılar verdi. İşte bu cemaat, bu ümmet, bir Peygamberin yükünü hafifleten, derdini ve sorumluluğunu paylaşan en büyük destektir.

Şunu göz ardı etmeyelim ki eğer bizler de Rasûlullah Efendimiz kadar bu mübarek yükü çekmeyi iliklerimize kadar hissedersek elbette Allah bize de yardımcılar gönderecektir. Bizim sorumluluk an-layışımız, bunu dert bilişimiz bu kadarmış ki Allah bu kadar yardımcı göndermiş. İşte Peygamberin yükünün

indirilmesini böyle anlıyoruz. Allah bizi de aynı şuura erdirsin de o şuurumuz sonucunda bize de yardımcılar göndersin inşallah.

4. "Senin adını, senin şanını yükseltmedik mi?"

"Peygamberim, senin zikrini, senin şanını yüceltmedik mi?" di-yor Rabbimiz. Bu âyet-i kerîmede Rasûlullah Efendimizin adının, namının, şanının yüceltilmesi anlatılıyor demişler. Rabbimiz efendimizin adını kendi adıyla birleştirmiştir.

Meselâ kelime-i şehadette ve kelime-i tevhidde Rasûlullah Efendimizin adı Rabbimizin adıyla birlikte zikredilmektedir. Rasûlullah Efendimizin adı lafzan Rabbimizin adıyla anılır. Tüm namazlarımızda Rasûlullah Efendimizin adı zikredilir. Namazlarında tüm mü'minler Rasûlullah Efendimize salât u selâm getirir. Cuma hutbelerinde tüm dünyada Resul-i Ekrem'in mübarek ismi zikredilir. Yeryüzünde bir ka-rış yer yoktur ki orada Ezan-ı Muhammedî ile Rasûlullah Efendimizin adı ilân edilmesin!

İbni Hibban'ın sahihinde Ebu Hureyre efendimizden şöyle bir hadis nakil edilmektedir:

"Cebrâil (a.s) bana geldi ve dedi ki: "Ey Muhammed, Rabbim ve Rabbin şöyle buyuruyor: "Bilir misin senin zikrini nasıl yücelttim?" "Yüce Allah en iyisini bilir" dedim. Dedi ki: "Ben anıldıkça sen de benimle beraber anılacaksın."
(İbni Hibban, sahih: 5/162)

Hattâ bırakın insanları Ahzâb sûresinin ifadesiyle Allah ve melekleri bile Rasûlullah Efendimize salât u selâm ederler:

"Şüphesiz Allah ve melekleri Peygambere salât edip onu övǝrler; ey inananlar! Siz de onu övün, ona salât ve selâm getirin."
(Ahzâb 56)

Yine Rasûlullah Efendimizin bu şerefinin yüceltilmesini kendisine Kur'an'ın indirilmesi şeklinde de anlamışlar. Kendisine Kur'an gibi mûcizu'l beyan bir kitabın indirilmesi de Rasûlullah Efendimizin şanının, şerefinin yüceltilmesidir denmiştir. Enbiyâ sûresinde Rabbimiz bu hususu şöyle anlatır:

“Andolsun ki, size şerefiniz ve öğüt veren bir Kitap indirdik; akletmiyor musunuz?”
(Enbiyâ 10)

Rabbimizin bu âyetinden anlıyoruz ki Kur’an’ın indirilişi hem Rasûlullah Efendimiz, hem de bizler için en büyük bir şereftir. Kur’an, Peygamber ve onun yolunun yolcusu mü’minler için şeref kaynağıdır. Ama tabi Kur’an’dan bizde ne kadar varsa, kaç sûre, kaç âyet varsa o kadar şerefimiz var demektir.

Rasûlullah Efendimizin adının yüceltilmesini, şanının, şerefinin artırılmasını böyle anlamışlar. Bir de bu şan ve şerefin yüceltilmesini şöyle anlamaya çalışıyoruz: Peygamberim, senin şanını yüceltmedik mi? Yani seni dinde odak nokta kılmadık mı? Sensiz Müslümanlık ol-maz demedik mi? Yani bu dini seninle birlik bir din kılmadık mı? diyor Rabbimiz. Öyle bir din ki, Peygambersiz kabul edilemez. Öyle bir din ki, Peygambersiz anlaşılamaz, Peygambersiz yaşanamaz. Yani Peygambersiz Müslüman olunamaz. Hangi konuyu gündeme getirirseniz getirin, hangi hükümle amel etmek isterseniz isteyin mutlaka o konu-yu Peygamberle birlikte gündeme getirmek, Peygamberle birlikte anlamak ve yaşamak zorundasınız.

Düşünce, iman, itikat, namaz, oruç, hac, zikir, fikir hangi konu olursa olsun Peygamberle birlikte anlamak zorundasınız. Peygamber planında anlamak zorundasınız. Peygambersiz hiçbir konuyu anlamak mümkün değildir. Rasûlullah onu nasıl anladı? Rasûlullah o konuda ne dedi? Nasıl amel etti? Nasıl uyguladı? Mutlak sûrette bunu bilmek zorundayız. Çünkü Allah’ın Resûlü dinde temeldir. Onu diskalifiye ederek, onu ve onun anlayışını görmezden gelerek ne iman mümkündür, ne de müslümanlık. Bu dinin hangi konusu olursa olsun mutlaka ona müracaat etmek zorundayız. İşte Rasûlullah Efendimizin adının, şanının yüceltilmesini böyle anlıyoruz.

Yine bakıyoruz ki Kur’an-ı Kerîm’de Rabbimiz kendisine itaat istediği her bir yerde Peygamberine de itaat istemektedir:

“Ey İnananlar! Allah'a itaat edin, Peygambere de itaat edin....”
(Nisâ 59)

Allah peygamberini dinde temel kabul ederek kendisine istediği itaati aynı zamanda peygamberine de isteyerek, “her konuda ona muhtaçsınız, onsuz dine girmeniz de, dini yaşamanız da mümkün değildir” diyerek onun adını, onun şanını ve şerefini yücelttiğine göre bizler her konuda onu örnek bilecek, kıstas bilecek ve ona müracaat edeceğiz. Onun gibi olmaya, onun gibi inanmaya ve onun gibi amel etmeye çalışacağız. O zaman da tabii ki zorlanacağız. Ona benzemeye, onun gibi tavizsiz, ivazsız bir müslüman olmaya yöneldiğimiz

zaman, ona benzemeye azmettiğimiz zaman elbette tüm hayat bizi zorlayacaktır. Evde hanımlarımız, okulda müdür zorlayacak, düzen, ekonomik hayatımız, âdetler, töreler, çevremiz, akrabalarımız, yasalar, kısacası tüm toplum karşımıza çıkacak, tüm sahte ilâhlar yolumuzu kesecek, tüm yapay tanrılar ve tanrıçalar önümüze barikatlar koyacaktır. O zaman da üzülmeyin, diyor Rabbimiz. Üzülmeyin çünkü:

5-6. "Elbette güçlükle beraber şüphesiz bir kolaylık vardır. Gerçekten, güçlükle beraber bir kolaylık vardır."

Üzülmeyin, muhakkak, mutlaka ve mutlaka o zorlukla beraber bir kolaylık vardır. Hayır hayır, yanlış duymadınız, yanlış anlamadınız, muhakkak zorlukla beraber kolaylık vardır. İki kere söylüyor Rabbimiz bunu.

Dikkat ederseniz buradaki zorluk ***"üsr"*** kelimesi marifedir. Kolaylık anlamına gelen ***"Yüsr"*** kelimesi ise nekredir. Arapça'da marife-nekre diye bir kavram vardır. Marife belirli, nekre de belirsizlik ifade eder. Demek ki lam' ile kullanılan zorluk, "üsr" kelimesi marife-dir. Yani belirli, bilinen, tanınan, eni boyu belli şey demektir. Ama bu zorluğa karşılık kolaylığı ifade eden "yüsr" kelimesi ise nekredir. Yani eni, boyu, çapı, nereden ve nasıl geldiği belli olmayacak kadar büyüktür.

Öyleyse anlıyoruz ki böyle belli bir zorluğu hesap edemeyeceğiniz kadar büyük olan kolaylık her zaman yenecektir, üzülmeyin, diyor Rabbimiz. Yani bir zorluğu iki kolaylık her zaman yenecektir.

Meselâ bir zorluğunuz var. Bir konuda zorlanıyorsunuz. Nedir o zorluk? Meselâ hanımlarınıza, çocuklarınıza, çevrenizdeki Allah kullarına bu sûreyi anlatıp duyurma konusunda zorlanıyorsunuz, diyelim. Çocuklarınızı Müslümanca eğitme konusunda zorlanıyorsunuz farz edelim. Veya kendiniz bizzat Kitap ve Sünnetle tanışma konusunda zorlanıyorsunuz. Bunlar birer zorluktur, bellidir, bunu biliyorsunuz. Bunun zorluğunu biliyorsunuz. Ama şunu da bilesiniz ki bu belli olan, eni boyu, çapı bilinen bu zorlukla beraber eni boyu bilinmeyen, ne kadar olduğu, nereden ve nasıl geleceğini bile hesap edemeyeceğiniz bir kolaylık gelecektir Allah'tan size. Belli değil, bir değil, birden çok, bilemeyeceğiniz, hesap edemeyeceğiniz çapta kolaylıklar gönderecektir o konuda. Ne büyük bir müjde değil mi? Problem tektir ama çözüm yolları hesap edemeyeceğiniz boyuttadır. Dert birdir ama derman düşünemeyeceğiniz kadar çoktur.

Meselâ bir derdiniz var, bir probleminiz var. Yalan söyleme alışkanlığınız var ve bundan kurtulmak istiyorsunuz. Çok yemin etmeye dilinizi alıştırmışsınız ve bu durumunuzdan memnun değilsiniz. Veya televizyon alışkanlığınız var ve bu yüzden günah işlediğiniz için huzursuzsunuz. Veya

Allah’a kulluğunuzu icra etmeniz konusunda, İslâm’ı yaşamanız konusunda bir zorluğunuz var. Meselâ bir yerlerden sizi kulluktan koparacak bir teklif geldi. Güzel bir kadından bir teklif aldınız. Veya sizi adâletten ayırmaya, mescitten koparmaya çalıştılar. Unutmayın ki zorluk tektir, bellidir ama siz ondan Allah için kurtulma yoluna girdiğiniz andan itibaren Allah’tan size o kadar büyük çapta kolaylıklar ve yardımlar gelecek ki, buna siz bile şaşacaksınız.

Zorlukla beraber sınırsız kolaylıklar vardır, sen Allah’ın gönderdiği kolaylıklarla o zorluğu aşacaksın, o zorluğu yenecek ve başarıya, zafere ulaşacaksın ama o zorluğu Allah’ın izniyle yenince, zafere ulaşınca da: Tamam bitti, kurtuldum, yendim, başardım diye sakın miskinleşmeye kalkma. Sakın yatmaya kalkma. Veya o meşgalen sa-kın senin Allah’la münâsebetini kesmesin. O işinin sıkıntısından dolayı sakın Allah’ı unutmayasın. Bunun da Allah’tan olduğunu asla hatırından çıkarma.

Güçlük bittikten sonra değil; güçlükle beraber kolaylık. Güç-lükle kolaylık net çizgilerle birbirinden ayrılmamış; tersine geçişli, her ikisi de belirli bir oranda bir arada bulunabilmektedir. Güçlüklerin, sı-kıntıların arttığı dönemlerde, çözüm yolları yavaş yavaş açılır, sıkıntı-lar süreç içinde azalırken, kolaylık da artar.

Yaşadığımız sıkıntılar, hattâ mağlûbiyetler; moralimizi bozabi-lir, yıpranmamıza neden olabilir. Ama bunlar kesinlikle trajedilere, ça-resizliklere dönüştürülmemeli. Ne zorluk, ne de kolaylık mutlaktır. Zorlukların aşılması, ancak doğrular üzerindeki ısrar ve sabırla mümkündür. Allah Teâlâ, bizi başardıklarımızla değil; yapıp ettiklerimizle hesaba çekeceğine göre, zor zamanlarda üzerimize düşeni yerine getirmeli, bütün gücümüzle cehdetmeli ve Allah'a tevekkül etmeliyiz. Karanlığın en fazla koyulaştığı, ümitlerin yitirilmeye başlandığı an, İlâ-hî yardımın yaklaştığı andır. Zorlukları aşmada gösterdiğimiz çaba, kolaylıkta da sürmeli, dinamizm süreklileştirilmelidir. İmtihan, her zaman belâ, sıkıntı ve zorlukla olmaz; bazen de kolaylık ve nimetlerin bolluğu ile olur. Allah'a iman edenler için ümitsizliğe yer yoktur.

Allah Teâlâ, denemek için yarattığı insanoğlunun dünya imti-hanında başarılı olması için ona pek çok kolaylıklar tanımış, sırtına taşıyamayacağı, altından kalkamayacağı ağır yükler yüklememiştir (Bakara, 286). Dünyaya rahat bir şekilde gelebilmesi için doğum yolu-nun kolaylaştırılması (rahmin açılıp doğum kanalının genişletilmesi) (Abese, 20), bunlardan ilkidir. Zayıf bir yapıda yaratılan insana ilahî rahmetin gereği olarak sunulan kolaylıklar, onun daha iyi bir kul olabilmesini sağlamak içindir; Allah'ın muradı, insanlara zorluk çıkarmak değil, kolaylık göstermektedir (Bakara, 185).

İnsan yapısına en uygun bir din olan İslâm'ın bu özelliği Hz. Peygamber tarafından şöyle dile getirilmektedir: "Şüphesiz ki bu din, kolaylıktır. Her kim, (kolay olan) bu dini zorlaştırırsa, altında kalır. O-nun için orta bir yol tutun ve dini takribî bir surette tatbik edin"

(Buhârî, İman, 29).

Allah insanların, kendilerinden istenmeyen sorumlulukların (zorlukların), ibadet niyetiyle de olsa altına girmemelerini istemekte ve buna Hıristiyanlıktaki ruhbanlığı örnek vermektedir

(Hadid, 27)

Peygamberimiz de, devam ettiremeyecekleri sıklık ve zorluk-taki nafile ibadetlere başlamamaları için ashabını uyarmış, güçlerinin yeteceği kolaylıkta onlara başlayıp devam ettirmelerini tavsiye etmiş-tir. İnce eleyip sık dokuyarak gereğinden fazla zorlaştırma, özemecilik düşünceleri de Hz. Peygamber tarafından yasaklanmış ve böyle ya-panların helak olacağı bildirmiştir

(Müslim, İlim, 7)

Dinde kolaylık demek, dinin emir ve yasaklarında hiç bir zorluk olmayacağı anlamına gelmez. Bir dereceye kadar zorluk ve zorlanma, imtihanın yapısında vardır. Din imtihan için vaz' edildiğine göre, onda da bazı zorlukların bulunması tabiîdir. Fakat bu zorluklar hiç bir zaman insanın başaramayacağı derecede değildir. Ondan istenen, dindeki makul bu zorluklara katlanmak, ibadet kastıyla da olsa ilave zorluklar çıkarmamak ve dinin kolaylaştırdığım zorlaştırmamaktadır. Hiç bir kimsenin buna yetkisi yoktur. Dini insanlara öğretirken kolaylaştırmak, sevdirmek, Hz. Peygamber'in emri; zorlaştırmak ve nefret ettirmek ise yasağıdır.

Allah Teâlâ bazı zorluklar anında ibadetlerin yapılmasını daha da kolaylaştırmıştır. Meselâ, yolcu veya hasta olanların oruçlarını da-ha sonra kaza etmeleri, su bulamayanların teyemmüm etmeleri, ayakta namaz kılamayanların oturarak, oturarak kılamayanların yatarak, bunu da yapamayanların işaretle namaz kılabilmeleri bunlardan bazılarıdır. Halk arasında "dinin kurallarına uymak zordur, dinî davranışlar, ibadetler ne kadar zor olursa, o kadar makbuldür...” gibi yanlış kanaatler vardır. Allah ve Rasûlü ısrarla dindeki kolaylıkları dile getirdiği halde, bu tür kanaatler, pek çok kişiyi dinden uzaklaştırmaktadır. Bu kolaylıkları şöyle sıralayabiliriz:

Öğüt olsun diye geçmiş ümmetlerin kıssaları anlatılarak Kur'-ân'ın anlaşılmasının kolaylaştırılması (Kamer,17,22); Ümmet-i Mu-hammed'in daha kolay anlaması için, Hz. Peygamber'in diliyle Kur’-an'ı kolaylaştırması (Meryem,97; Duhan, 58); görevini yerine getirebilmesi için Allah'ın Peygamberine kolaylık göstermesi (A'lâ,8); iyi ve muttakilerin işini Allah'ın

kolaylaştırması, kötülerinkini zorlaştırması (Leyl, 7-10; Talak, 4); "Ya Rabbi işimi kolaylaştır" duasının insana tavsiye edilmesi (Nûr,24); namazda kolayımıza gelen âyetleri okuyabilmemiz (Müzzemmil, 20); hacda kolayımıza gelen hedy kurbanı kesmemiz (Bakara, 196); Allah'ın insana her zorluktan sonra bir kolaylık vereceği (Talak,7;) mahşerde ameli iyi olanların kolay, kötü olanları zor bir hesaba çekileceği (İnşikak, 8); ödeme güçlüğü çeken borçluya kolaylık gösterme tavsiyesi (Bakara, 280)

Hz. Peygamber de; "Dininizin en hayırlı ameli, kolay olanıdır" demiş ve Hz. Âişe'nin belirttiğine göre, günah olmamak şartıyla iki şeyden birini tercihte muhayyer bırakıldığında, daima, kolay olanı ter-cih etmiştir. Bundan dolayıdır ki, İslâm hukukunda, kolayı tercih (el-amel bil-eyser) külli bir kaide olarak kabul edilmiştir. Ey Rabbîm! İşimi kolaylaştır, zorlaştırma ve hayırla sonuçlandır." duası da, dindeki ko-laylığı çok güzel bir şekilde dile getirmektedir.

'Yüsr' zorluğun karşıtıdır. Kolaylaştırma, kolay, hafif, hafiflet-me, zorluğu giderme gibi anlamlara gelir. Kur'an, bu mânâları ifâde etmek üzere 'yüsr, yüsrâ, yesîr, meysûr ve tahfîf gibi kelimeleri kullanmaktadır. Yüsr'ün karşıtı usr (zorluk)dür. "Yüsr", işin kolay olması demektir. "Yesîr", az olan, kolay olan şey, hakir (değersiz) anlamları-na gelir. "Yüsrâ", kolay, kolaylık, sol taraf, sol el; "meysûr", kolaylık, kolay kılınmış şey; "tahfîf", hafifletme, yükün ağırlığını giderme gibi mânâlara gelmektedirler.

İmtihan için yaratılan insanoğlu, denemenin gereği olarak bir-takım yükümlülükleri yerine getirecek, bazı güçlükleri göğüsleyecek, bazı zor gibi görünen ibâbetleri yapacak, nefsinin çok arzu etmesine rağmen, sınavın bir gereği olarak bazı isteklerinden vazgeçecektir. Dünyada insan nefsinin hoşuna giden çok şey vardır. Nefis onlara sa-hip olmak ister. Hattâ onlara sahip olmak uğruna yanlış yollara sapa-bilir, meşrû olmayan işlere meyledebilir. Nefis çoğu zaman din'in tek-liflerini ağır bulur, onları yerine getirme noktasında tembellik yapar. Nefsin, dünyalıklar peşine düşüp daha da azgınlaşması, din'in teklif-lerinden uzaklaşıp kendi hoşuna gideceği şeyleri yapması için şeytan sürekli kışkırtıcı bir rol üstlenir. İmtihanın gereği bazı zorlukların, daha doğrusu nefsin ağır bulduğu birtakım güçlüklerin olması doğaldır. As-lında din'in teklifleri insanın yapısına, tabiatına uygundur. Rabbimiz insana taşıyamayacağı hiçbir yük yüklemez (Bakara,286). Ancak, yeryüzünde bulunuşunun, var olmasının sebebini anlamayıp, kendi hevâsına göre yaşamayı seçmiş kimseler; din'in tekliflerini ağır bulur-lar. Nitekim müşrikler, kendilerinin Kur'an'a dâvet edilmelerini çok ağır bir teklif olarak kabul etmektedirler (Şûrâ,13).

Hadis-i şeriflerde kolaylık-zorluk kavramı şöylece gündeme getirilir:

“Şüphesiz ki bu Din kolaylıktır. Her kim, (kolay olan) bu dini zorlaştırırsa altında kalır. Onun için orta bir yol tutun ve Dini en uygun bir biçimde uygulayın.”
(Buhârî, İman 29)

“Dinin en hayırlı olanı, en kolay olanıdır.”
(Ahmed bin Hanbel, III/479)

“Müjdeleyin, nefret ettirmeyin; kolaylaştırın, zorlaştırmayın.”
(Buhârî, İlim 12, Müslim, Eşribe 70-71)

"Din kolaylıktır."
(Buhârî, İman 30; Nesâî, İman 28)

"Amellerinizde îtidâli ve doğruyu bulmaya çalışın."
(Müslim, Birr 52; Tirmizî, Tefsîr Nisâ Sûresi, hadis no: 3041)

“Allah, koyduğu yasaklara uyulmasını sevdiği gibi, koyduğu kolaylıkların uygulanmasını da sever.”
(Ahmed bin Hanbel, II/108)

“Dinle yarışa giren her insan, mutlaka yere serilir.”
(Buhârî, İman 69)

"Heleke'l-mütenattıûn -Taşkınlar/aşırı gidenler helâk oldu.-" Bunu Rasûlullah üç defa söyledi.
(Müslim, İlim 7)

“Kul, Rabbinin affını nasıl seviyorsa, Allah da koyduğu kolaylığın uygulanmasını öyle sever.”
(et-Terğîb ve’t-Terhîb, II/135)

Hz. Âişe (r.a.) şöyle diyor: “Yüce Peygamber, biri daha kolay, biri daha zor iki seçenekle karşılaştığında, mutlaka kolay olanı seçerdi.”
(Buhârî, Menâkıb 23, Edeb 80; Müslim, Fezâil 77-78)

"Amelin az da olsa devamlı olanı, Allah yanında daha makbuldür."
(Buhârî, İman 16; Müslim, Salât 283)

7-8. “Öyleyse; bir işi bitirince diğerine giriş; ve ümit edeceğini yalnızca Rabbinden iste.”

Evet bir iş bitince, bir işi bitirip sonuca ulaşınca, bir konuda başarıya ulaşınca yata gitme de hemen doğrulup bir başka işe başla. Hemen onun arkasından bir başka uğraşa dikil, bir başka göreve daha doğrul, bir daha yürü, bir daha yorul diyor Rabbimiz. Bir işi bitirince bir başkasına yönel. Bir insana din anlatıp onu hakka ulaştırınca "tamam artık, benim görevim bitti" deme, ikinci bir inanana koş diyor Rabbimiz. Bir savaştan döndüğü zaman ibadete yönelip cehd ve gayret et. Veya dünya işlerinden boşaldığın vakit namaz kıl diyor.

Meselâ bir ada düşünün ki, o adada yaşayan altmış beş milyon insan var. Bu adada bir kısım hain insanların çıkardıkları bir yangın sonucunda bu altmış beş milyon insan yanmaya gidiyor. Hepsi de farkında olmadan hızla cehenneme doğru gidiyor. Farz edin ki sizin de bir kayığınız var ki ancak sizinle birlikte üç kişiyi alabiliyor. Ne yapacaksınız? Hemen süratle o adaya gidecek ve yangın konusunda, ateşe gittikleri konusunda ikna edebildiğiniz, kandırabildiğiniz, kurtulmaya razı edebildiğiniz iki kişiyi alıp hemen karaya çıkaracaksınız. Sahil-i selâmete çıkaracaksınız. Şu anda böyle kurtardıklarınızı götürebileceğiniz bir selâmet yer var mı yok mu, onu da bilmiyorum. Tabii o iki kişiyi kayığa bindirirken elbette öbürlerine de bir şeyler anlatacaksınız. Hazır olun az sonra gelip sizi de alacağım gibi…

İki kişiyi karaya çıkardınız. Bundan sonra tamam bitti, benim görevim bitti, ben görevimi yaptım. Ne yapayım, kayığım iki kişiyi alabiliyordu, ben de onları alıp kurtardım deyip yan gelip yatmayın. Hemen bir ikinciye, arkasından bir üçüncüye daha koşun, diyor Rabbi-miz. İşte âyette anlatılan budur. Ama öyle bir koşma, öyle bir koşturma ki sonunda ne rütbe olmalı ne de mal. Sadece Allah'a rağbet etmeli, istediğimiz, umduğumuz, beklediğimiz, arzumuz, hedefimiz sadece Allah'ın güzel rızası olmalıdır.

Evet, Allah için bir ömür koşturacağız. İslâm bizden Allah için sürekli bir cehd ü gayret istemektedir. Varlığımızı, zamanımızı imkânlarımızı Allah'a kullukta kullanarak değerlendirmeye çalışacağız. Bakın, İbni Abbas efendimizin rivâyet ettikleri bir hadislerinde Resûlullah Efendimiz şöyle buyurmaktadır:

"İki nimet vardır ki insanların pek çoğu onların kadr u kıymetini bilme noktasında aldanıyorlar; sağlık ve boş zaman"
(Buhâri Rikâk 1)

Sağlığın kıymetini bilip onu satacak veya paraya tahvil edecek değiliz elbette. Boş vaktin kıymetini bilip de onu da kiraya verecek halimiz yoktur. Bu ikisini Allah'a kulluğa yatırım yapacağız. Allah adına cehd ü gayrette değerlendireceğiz. Bunun için de ilk olarak elbette farzlara sarılarak, sonra da arta kalan zamanı nafilelerle doldurarak Rabbimize yaklaşma imkânları

arayacağız. Tabi boş vakitten ve sıhhatten kasıt, kişinin mecburen yapmak zorunda olduğu farzlardan arta kalan zamandır. Onun içindir ki Rabbimiz burada:

Yâni bir şeyi yaptıktan, bir işten boşaldıktan sonra buyurmuştur. Yoksa bunun mânâsı; Allah bize boş zaman vermiştir de, bomboş bir hayat vermiştir de biz onu dolduracağız değildir. Zor mu anlaşıldı? Bir daha söyleyelim inşallah: Biz zamanı İslâm'a göre ayarlayacağız. Eğer bu konuda İslâm nazarı itibara alınmazsa, zaten insanların za-manı hep doludur. Eğer kendi kendine dolan şu bizim hayat programına göre düşünecek olursak, bir saniye bile boş vakit yoktur. Öyle değil mi? Meselâ para kazanmak, kahvede oturmak, maç seyretmek, haberlere bir göz atmak, bir dizi filimle beraber olmak… Eğer böyle İslâm'ın zaman anlayışından uzak bir hayatın adamıysak, kesinlikle söyleyebilirim ki mümkün değil boş vakit bulamazsınız. Öyleyse programımızı İslâm'a göre yapmak zorundayız. O programda mecburen yapmak zorunda olduğumuz emirlerin dışında arta kalan zamanı da yine Allah'a kullukta harcayacağız, işte bizden istenen budur.

Bu sûre ile alâkalı da bu kadar söz yeter. Rabbim gereğiyle amel edenlerden eylesin bizi. Velhamdü lillahi Rabbil'âlemin.